

Ivo Opstelten

Integraal specialist

“Vroeg of laat verdwijnt de traditionele adviseur. In de tussentijd kan hij zich maar het best doorontwikkelen tot een integraal specialist, anders wordt hij brodeloos.” Ivo Opstelten heeft een duidelijke boodschap. Volgens de Lector ‘Nieuwe Energie in de stad’ van de Hogeschool Utrecht staan we aan de vooravond van een revolutie. De bouwwereld maakt zich klaar voor de overstap naar de duurzame samenleving. De spelers krijgen nieuwe rollen, althans als ze tijdig anticiperen op de komende veranderingen. Anders zijn ze gedoemd tot een bestaan achter de coulissen.

Drs. W. (Wietse) Buma, Merlijn Media BV

Ivo Opstelten straalt enthousiasme uit. Ook na de nodige (bekende) perikelen met de NS weet hij gepassioneerd te vertellen over zijn vak, zijn achtergrond en zijn toekomstvisie. Voor menig lezer zal Opstelten geen onbekende zijn. Niet vanwege zijn achternaam, maar door zijn verdiensten voor het vakgebied. Zo was hij in het verleden onder andere werkzaam bij het Energy research Centre of the Netherlands (ECN), waar hij het programma ‘Energie in de gebouwde omgeving’ onder zijn hoede had en leidt hij tegenwoordig, in deeltijd, met twee collega’s een ander bekend initiatief: ‘De Energiesprong’.

Bagage

De manager/docent/onderzoeker had dan ook al de nodige, handige, bagage toen hij werd gevraagd voor de functie van Lector aan de Hogeschool Utrecht. Zo was hij op de hoogte van de meest recente wetenschappelijke en technische ontwikkelingen in zijn vakgebied, kende hij de relevante wetgeving en had hij al ondervonden hoe hij bij multidisciplinaire projecten het best kon schakelen tussen verschillende stakeholders om gezamenlijk tot een succesvol eindresultaat te komen.

Leidend en dienend

Opstelten heeft die kennis en vaardigheden hard nodig voor zijn werk bij

de Hogeschool. “Als Lector houd ik me bezig met het transitieproces dat Nederland nu doorloopt. De duurzame samenleving begint langzamerhand vorm te krijgen. In ieder geval op de tekentafel en in bescheiden mate ook al in de praktijk. Daar zijn verschillende partijen bij betrokken. Vandaar dat ik mijn studenten opleid tot specialisten, die ook interdisciplinair kunnen werken,” vertelt hij. Opstelten verwacht namelijk dat ze in de toekomst zowel een proactieve leidende als dienende rol zullen vervullen bij ‘multi-issue’ projecten.

Gezonde businesscase

De grote opgave voor de bouwkolom is nu om concepten te ontwikkelen waardoor zowel de bestaande bouw als nieuwbouw een duurzaam karakter krijgt. “Maar wel met een gezonde businesscase”, beklemtoont Opstelten. Wat houdt dat in de praktijk in? Opstelten wijst als eerste op de kosten om gebouwen energieneutraal te maken. “Die mogen niet de pan uitrijzen. Eigenlijk moeten er op productniveau grotere hoeveelheden tegen een lagere kostprijs worden geproduceerd. Het liefst onder fabrieksmatige omstandigheden, prefab condities dus, zodat de kwaliteit kan worden gewaarborgd.” De voorkeur van Opstelten gaat daarbij uit naar modulaire oplossingen, zodat duurzame systemen op eenvoudige wijze kunnen worden uitgebreid of teruggebracht in capaciteit en omvang en er ook kan worden ingespeeld op functionele veranderingen.

Garanties

“De installateur verricht nu nog het leeuwendeel van zijn werkzaamheden op de bouwplaats. Zijn grootste uitdaging zal zijn om op een effectieve en efficiënte wijze installatietechniek in een bouwkundig afgerond concept in te passen. In de toekomst zal hij namelijk zelf zijn inbreng moeten geven bij de fabricage en toepassing van kant en klare bouwinstallatiemodules. Daarvoor is een omschakeling nodig.” Maar zelfs al biedt de markt de juiste producten aan tegen een aantrekkelijke prijs, zonder de interesse van de consument houdt het snel op. En die consument wil zekerheid. Garanties, die eventueel ook overdraagbaar zijn. Een product dat de beloofde prestaties levert. Uiteraard wel in alle redelijkheid en billijkheid. Opstelten voorziet dus ook dat er aan de wetgeving zal worden gesleuteld. “De huidige toetsing, die plaatsvindt op basis van papieren ambities (bijvoorbeeld in bestekvorm), zal verschuiven naar een toetsing van het product ‘as is’.”

“De traditionele adviseur verdwijnt”

Innovaties

Via industrialisatie en beleidsmatige en juridische ingrepen creëert de markt in samenspraak met de overheid de randvoorwaarden om het transitieproces naar een duurzame samenleving te faciliteren. Daarnaast vraagt de huidige situatie om productinnovaties en een andere aanpak

op sociaal gebied, betoogt Opstelten. Zo zal in de toekomst de decentrale opslag van warmte steeds belangrijker worden. Zonder goede thermische en elektrische batterijen is dat onmogelijk. Ook zullen fabrikanten aandacht moeten besteden aan de gebruiksvriendelijkheid van nieuwe systemen, anders zal de acceptatiegraad achter blijven. Eerder in dit artikel kwam al de juridische context van het transitieproces ter sprake. Volgens Opstelten verlangt de consument naast rechtszekerheid ook naar incentives om te investeren in verduurzaming. Hij doelt dan onder andere op zekerheid omtrent een goed salderingsprincipe en de beschikbaarheid van leenfaciliteiten. "Hier ligt een taak voor de overheid en het bankwezen."

Markt

Het transitieproces is verre van voltooid, maar, gelukkig, zijn de eerste stappen al gezet, volgens Opstelten. Hij vindt het een "goed teken" dat bouwkundige en installatietechnische aannemers heden ten dage productontwikkelaars aantrekken om zelf met unieke concepten op het gebied van duurzaamheid de markt te kunnen bewerken. "Een slimme zet, want de markt in haar geheel verandert van een aanbodgerichte naar een vraaggestuurde markt. Consumenten willen shoppen, marktpartijen moeten daarop inspelen door met een onderscheidend en aansprekend aanbod te komen."

Take-off

Waar staan we nu? "We zitten net voor de Take-off fase", meent Opstelten. "Er is een initiatief gaande om de komende twee jaar 11.000 woningen energieneutraal te maken. Met geld dat anders naar de energierekening zou gaan. Daar zijn gemeenten, corporaties en grote partijen in de bank- en energiewereldbanken bij betrokken." Maar dat is slechts het begin, zegt Opstelten. "We moeten toe naar de grote aantallen. Deze initiatiefnemers zetten zich in om in de vervolgfase door te pakken naar 100.000 woningen." Door het repetitieve karakter van de bouwwerkzaamheden zal de woningsector makkelijker kunnen overstappen op duurzame alternatieven dan de utiliteit. "Ik verwacht dat we eerst grote slagen zullen maken in de bestaande bouw en vervolgens in de nieuwbouw. De utiliteit heeft een minder uniform karakter, maar ook daar zijn al initiatieven gaande, zoals in de kantorensector, waar vraag- en aanbodpartijen werken aan betere marktcondities om bestaande kantoren energieneutraal te maken."

TVVL

'Het uur U' is aangebroken voor de installatiebranche. De tijd van 'u vraagt en wij draaien' is voorbij, volgens Opstelten. "Dit transitieproces vraagt om een proactieve houding. Ik zou bedrijven in de sector willen adviseren om zelf direct contact te zoeken met innovators, de aanwezige kennis te combineren en op basis van de marktvraag oplossingen te ontwikkelen. Up-to-date zijn met state-of-the-art technologie zal niet volstaan, het gaat erom kennis in huis te hebben over de gewenste technologie. TVVL kan vanuit die optiek ook een belangrijke rol spelen bij het ontsluiten van die kennis en het leggen van verbindingen met aanpalende domeinen."

Shoppen

De traditionele adviseur die kant en klare DO-bestekken opstelt, heeft in ieder geval zijn langste tijd gehad, verwacht Opstelten. Zeker in de woningbouw, waar kant-en-klare concepten de toon zullen aangeven. "Ik verwacht dat in de toekomst opdrachtgevers gaan shoppen bij 'woonwinkels' en daar hun eigen varianten uitkiezen of custom-made laten samenstellen uit systeemmodules, die geschikt zijn voor hergebruik én upgradings van het gebouw. Op die wijze zal worden bijgedragen aan de totstandkoming van de circulaire economie in de bouw." In de utiliteit

zal een soortgelijk proces plaatsvinden. Maar met een trager verloop, meent Opstelten. Dat heeft te maken met het karakter van de sector, waarin voornamelijk eenmalige, unieke opgaven de toon aangeven. Maar uiteindelijk zal ook hier de industrialisering leiden tot de ontwikkeling van standaardconcepten en modules, die hun stempel gaan drukken op het bouwproces.

Adviseur nieuwe stijl

Welke rol blijft er dan nog over voor de adviseur? "In de woningbouw kan hij aan de slag bij woonwinkels om klanten te adviseren en onvervulbare klantwensen te vertalen naar nieuwe systeemconcepten voor de toeleverancier. Bij opgaven die buiten dit spectrum liggen, zijn er kansen om als persoonlijke adviseur opdrachtgevers te begeleiden bij hun keuzes. In beide gevallen zal een adviseur alleen aan de bak komen als hij goed is ingevoerd in de verschillende disciplines binnen de bouwkolom en hun onderlinge samenhang begrijpt. Bouwkunde, architectuur en installatietechniek groeien naar elkaar toe. Sec als deelspecialist zal je het niet meer gaan redden."

Vandaar ook dat Opstelten zelf al een voorschot neemt op de toekomst. Hij leidt zijn studenten op tot specialisten, die een rudimentaire kennis in huis hebben over aanpalende disciplines. En die benadering werpt zijn vruchten af. "Want ze komen overal terecht. Van de toeleverende industrie, waar ze als productiemangers betrokken zijn bij de ontwikkeling van nieuwe concepten tot ingenieursbureaus, waar ze met hun allround kennis een toegevoegde waarde kunnen leveren."

"Practice what you preach", zegt Opstelten. Vandaar ook dat hij zijn eigen huis een duurzame 'make-over' heeft gegeven.

Nieuwe Energie

De opdracht van het lectoraat Nieuwe energie in de stad is om door middel van onderzoek alle partijen in de praktijk handvatten bieden voor de transitie naar een duurzame gebouwde omgeving. Deze partijen zijn bijvoorbeeld bouw-, installatie- en ingenieursbedrijven, maar ook woningcorporaties, overheden en energiebedrijven. Sociale, technische en procesinnovatie komen hier samen. Marktpartijen en opleidingen in de domeinen engineering en gebouwde omgeving, maar ook op gebieden als communicatie en co-design zullen gebruikmaken van de onderzoeksresultaten. Zo levert de HU professionals af met ervaring in toepassingsgericht werken aan de verduurzaming van het stedelijk gebied. Per mei 2014 is de HU bovendien samen met bedrijven en andere kennisinstellingen gestart met het Center of Expertise (CoE) Smart Sustainable Cities. Met innovatief onderzoek en onderwijs werkt het CoE aan producten, diensten en oplossingen die de realisatie van de slimme, gezonde, duurzame stad dichterbij brengen. De HU verbindt hierin onderzoek uit verschillende lectoraten, waaronder Nieuwe Energie in de stad. Opstelten is directeur praktijkgericht onderzoek.